

Vapaan koulutuksen tukisäätiön vaikutus

Ville Okkonen

Koska katsauksen aiheena on Vapaan koulutuksen tukisäätiön vaikutus, on syytä pohtia vaikutuksen tarkastelun historiantutkimuksellisia ja muistinpoliittisia ongelmia. Vaikutuksen pohtiminen on menneisyyden toimijoiden vastuun arvioimista myöhemmistä seurauksista käsin – siis eri valintojen ja myöhempien asiantilojen yhteyden jäljittämisenä. Tästä seuraa, että vaikutus on herkkä poliittisesti motivoituneille tulkinnoille ja teleologiselle päättelylle. Vaikutuksen arvioimisella on läheinen side menneisyyden toimijoiden moraaliin arvioimiseen, nykyisten poliittisten ratkaisujen perustelemiseen tai vastaavasti niiden kritisoimiseen. Tällainen on ilmeistä, kun tutkitaan lähihistorian koulutuspolitiikkaa – erityisesti sen solmukohtia ja kulissien takaista, 1960-luvun lopulla marginalisoitunutta mutta mitä ilmeisimmin sen ajan valtavirtaista koulutusajattelua systemaattisesti vastustanutta työtä, ja säätiön järjestäytymisen taustalla vaikuttaneita aatteellisia ja sosiaalisia motiiveja sekä poliittisia päämääriä.

Kun tutkitaan vaikutusta, on tarkoin selvitettävä tutkimuskohteen ympäristö, eli se historiallinen konteksti, jossa yksilöt ovat toimineet ja jossa on vallinnut heidän toiminnalleen jonkinlaisia – ainakin heidän omasta perspektiivistään tulkittuja – perusteita. Tutkijan tehtävänä on etsiä periaatteita ja mittapuita sille, miksi menneisyydessä on valittu tietynlaisia tapoja toimia. Vapaan koulutuksen tukisäätiön kohdalla tämä tarkoittaa sen asettamista osaksi omaan epookkiinsa. Säätiön 1970-luvun aikalaiskontekstiin kuuluivat näkyvät ja selvärajaiset ideologiset tunnuksot ja termistö. Epookkissaan tukisäätiö järjestäytyi puolustamaan porvarillista koulutuspolitiikkaa 1960-luvun lopulla käynnistynyttä yhteiskunnallista muutosta vastaan. Nämä muutokset olivat tarkoittaneet elinkeinorakenteen ja poliittisen valtasuhteiden muututtua myös koulutuspoliittisen ajattelun muuttumista. Yhteiskunnan muutoksen näkyviä ilmiöitä olivat esimerkiksi taistelu Yleisradiosta, peruskoulu-uudistuksesta sekä korkeakoulu- ja tutkimuspolitiikasta. Kun vanha koulutuspolitiikka hupeni, kysymys oli siitä, mitä kehittyisi tilalle: tukisäätiö ei siis osallistunut yksin porvarillisen koulutuspolitiikan puolustamiseen vaan oikeastaan sen määrittelemiseen uudenaikaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Internetin keskustelupalstoja, blogikirjoituksia ja uutisointia seuraamalla vaikuttaisi siltä, että nykyiset näkemykset Vapaan koulutuksen tukisäätiöstä jakautuvat melko selvärajaisiksi menneisyyspoliittisiksi rintamiksi: toisessa ääripäässä säätiö näyttäytyy salaisena tiedustelujärjestönä ja toisessa taas tutkimustoimintaa edistäneenä puolustusjärjestönä. Vaikuttaisi siltä, että säätiöön liitettävät merkitykset syntyvät sitä kautta, miten sen aikalaiskontekstiin nähdään – tai halutaan nähdä. 1980-luvun alusta lähtien tukisäätiön vaikuttajat myös itse aktiivisesti osallistuivat edellistä vuosikymmentä koskevan kuvan luomiseen. Säätiössä toimineiden näkökulmasta 1970-lukua leimasi politisoituminen sellaisilla yhteiskunnan osa-alueilla, jonne sen ei katsottu kuuluvan tai, jossa sitä ehkä vallankäyttäjien aiemman sosiaalisen ja poliittisen homogeenisuuden vuoksi ei ollut. Joka tapauksessa 1970-luvun muistinpoliitiikka tarkoittaa sen ajan poliittisen ja sosiaalisen todellisuuden rekonstruoimista osaksi tämän päivän poliittista tietoisuutta ja muistamista. Ajan luonne ei ole sellainen, että historia päättyisi nykyisten ja tulevien tapahtumien muututtua mennei-

syydeksi. Nykyaika on menneisyyden ihmisten historiallisen toiminnan tulosta. Nykyisten olosuhteiden arvostelu ja arviointi kytkeytyy joko välittömästi tai välillisesti menneisyydessä tehtyihin valintoihin ja niitä raamittaneisiin ulkoisiin ehtoihin. Menneisyys välittyy aineellisista ja henkisistä olosuhteista sekä muisti-instituutioista uusien sukupolvien itsemääräykseen.

Kun ihmiset ovat tehneet tekoja, heillä on ollut perusteita toimia kuin ovat toimineet. Eriasia on se, että ovatko nämä perusteet järkeviä ainoastaan jollekin erityiselle poliittiselle tai sosiaaliselle ryhmälle – mutta siis intresseistä ja aatteista nousevia perusteita joka tapauksessa. Koska historiallisen toiminnan taustalla vaikuttavat olosuhteet ovat ajateltuja, tutkijan on selvittävä, miten ihmiset ovat käsittäneet aikansa aatteet, olosuhteet ja kokemukset. Näin ollen vaikutuksen tutkimuksen lähtökohtana tulisi olla tukisäätiössä toimineiden käsitysten kontekstualisoiminen sitä menneisyyden yhteiskuntaa ja poliittista järjestelmää vasten, jonka osasina he elivät oman aikakautensa nykyisyyttä ja tekivät huomioita koulutus- ja tutkimuspolitiikasta.

Historian "liikuttajien" heroisoiminen on tietysti yhtä tendenssimäistä kuin haluttomuus ymmärtää nykyisestä poikkeavia olosuhteita ja tietojen epätäydellisyyttä. Vaikutuksen tutkimusta selkeyttää yhteiskuntafilosofinen huomio, että yhteiskunnallinen toiminta on palautettavissa toimijoiden yhteiskuntaa koskeviin käsityksiin ja että käsitykset tulevat ymmärrettäväksi tutkimalla sitä yhteiskunnallista todellisuutta, jonka yhteydessä ne ilmevät tai ovat kehittyneet.

Vapaan koulutuksen tukisäätiön poliittinen järjestäytyminen

Vapaan koulutuksen tukisäätiö oli lyhyesti määriteltynä työnantajapuolen rahoittama koulutuspoliittinen organisaatio, joka pyrki vaikuttamaan suomalaisen koulutuspolitiikan kysymyksiin ja uudistuksiin. Perustamisen jälkeen säätiön toimintaa sovitettiin aina vallitsevien poliittisten valtasuhteiden ja koulutus- sekä sivistyspoliittisten prosessien kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Perustamisen yhteydessä säätiön julkituotu tehtävä oli neuvonta- ja julkaisutoiminta sivistyskysymyksissä sekä koulutusta koskevien asiantuntijalausuntojen antaminen. (Säädekirja 16.11.1973, Kansio 1, VKTSA, KA.) Säätiön näkökulmasta koulu-uudistukset vaaransivat yksityisten oppikoulujen aseman. Suomessa juuri oppikouluväki oli vastustanut voimakkaasti peruskoulu-uudistusta, jonka puitelain eduskunta hyväksyi vuonna 1968. Aluksi säätiön tehtäväksi määriteltiin vapaan yhteiskuntajärjestyksen kannalta elintärkeiden arvojen puolustaminen – vasemmiston katsottiin asettaneen nämä arvot kyseenalaiseksi. Rahoittajille korostettiin vastatoimien vaativan kiirettä. (V. Hallenbergin ja J. E. Mäntylän kirje hallituksen puheenjohtaja Niilo Honkalan allekirjoittamana. 17.4.1974, Kansio 5, VKTSA, KA.) Meneillään oli kamppailu tasoryhmistä, jotka pian poistettiin lailla.

Perustamisen jälkeen säätiön varsinainen toiminta käynnistyi asteittain. Aluksi ensisijaisena tavoitteena oli tarjota intellektuaalista tukea yksityiselle oppikoululaitokselle. Kesän 1974 koulujärjestelmälaki kuitenkin muutti poliittista kontekstia merkittävästi. Tuolloin eduskunta muutti lakia siten, että kunnat saivat päättää, sisällyttävätkö ne korvaavia koulu- ja koululaitokseensa. Koulujärjestelmä uudistus vaikutti siihen, että säätiön käytäntöjä, periaatteita ja päämääriä arvioitiin uudelleen.

Jo keväällä 1975 säätiö oli järjestänyt keskustelutilaisuuden, jossa delegoitiin tehtäviä ja suunniteltiin koulutuspoliittista toimintaa. Tilaisuudessa jaettiin vastuualueita selvitystehtävistä, jotka koskivat opiskelijavalintoja, tiedekuntien hallintoa ja opettajien valintaa,

ammattikasvatuksen erityiskysymyksiä ja oppilastoimintaa sekä kouluopetusta. (Keskustelutilaisuus Hyvinkäällä 18.–19.4.1975. Kokousmuistio. Jaakko Nevalainen, Kansio 3, VKTSa, KA.) Alustavasti tärkeäksi katsottiin järjestäytyä kuten poliittinen vasemmisto eli kokonaisvaltaisesti. (Alustava muistio. Maamme kasvat- ja koulutuspolitiikan kehitysnäkymiä. Jaakko Nevalainen ja Seppo Kahila. 26.6.1975, Kansio 3, VKTSa, KA.) Koska säätiö oli muutoksessa, yksimielisyyttä tarpeellisista metodeista ei syntynyt heti. Esimerkiksi apulaisprofessori Johannes Alikoski oli kesällä 1975 epäileväinen oppilasvalintoihin kajoamisen mielekkyydestä. (Johannes Alikosken kirje. 24.6.1975, Kansio 3, VKTSa, KA.)

Koulutustutkimus nousi 1970-luvulla merkittäväksi yhteiskuntapolitiikan alueeksi. Tuolloin ajateltiin, että tutkimusta ja politiikkaa yhdistämällä on mahdollista tehokkaasti ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia. Kuten professori Kari Immonen on todennut, 1970-luvun tiedepolitiikan peruslinjaksi muodostui näkemys, että tutkimus oli johdettava yhteiskunnallisista kysymyksistä. (Immonen 1995, 19.) Nämä kysymykset ymmärrettiin eri tavoin oikeistossa ja vasemmistossa, ja tukisäätiön voi näin katsoa edustaneen sen ajan porvarillista käsitystä koulutuksen ja yhteiskunnan suhteesta – ja kanavaa poliittisten tavoitteiden ajamiseksi.

Tukisäätiössä tärkeäksi vuonna 1975 ymmärrettiin siis korjausliikkeet nimityspolitiikassa ja yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen. Edellinen edellytti selvityksiä ja jälkimmäinen aktiivista tiedottamista. Tutkimusten ja selvitystöiden tehtävä oli palvella käytännön poliittisia päämääriä, joita olivat erilaiset uudistusten koulutus- ja sivistyskysymykset. Vuonna 1975 säätiön linjaukset suuntasivat toimintaa kohti järjestelmällistä tutkimus- ja selvitystyötä, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa ja aineistoa koulutuksen kentästä kokonaisvaltaisesti. Samaan aikaan tutkimusten tuli palvella säätiön poliittisia tavoitteita ja edesauttaa kouluajattelun muuttamista. Vasemmistolaisten uudistusten katsottiin olevan filosofisilta periaatteiltaan virheellisiä ja valinnan mahdollisuuksia suosivan koulujärjestelmän vastaisia. Se valinnan vapauden periaate, mitä tukisäätiö kannatti, poikkesi siitä oikeudenmukaisuus- ja tasa-arvoajatuksesta, joka sisältyi peruskoulu-uudistukseen ja Reino Henrik Oittisen "sosiaalisen koulun" periaatteisiin.

Kun poliittiset valtasuhteet olivat muuttuneet elinkeinorakenteen muutoksessa, sosiaalilistavien ja hallinnollisten instituutioiden politisoiminen tuli näkyvämmäksi. Samalla kahden sivistyksen oppi kyseenalaistui. Koska tukisäätiö oli tällaisen muutoksen jarruttaja, sitä voidaan pitää puolustuksellisena ja aikansa koulutuspoliittista valtavirtaa vastustaneena organisaationa. Sen varsinaista kenttää olivat koulureformit, niiden suunnitteluun vaikuttaminen ja koulututkimuksen laatiminen politiikan tueksi. Säätiön taustalla vaikuttivat intresiryhmät, jotka olivat puolueiden valtasuhteiden, yhteiskunnan muutoksen ja Suomen ulkopolitiittisen liikkumavaran vuoksi menettäneet asemaansa päätöksenteossa.

Tutkimus ja aineistojen kerääminen mahdollistivat poliittisten vaikutuskanavien ja asiantuntemuksen yhdistämisen. Tornin ryhmän perustaminen syksyllä 1977 oli tärkein tekijä, joka paransi säätiön ja parlamentaaristen vaikutuskanavien suhdetta. (Hallituksen kokous 19.9.1977. Liite 3. Asiaan 5, Kansio 1, VKTSa, KA.) Vuodessa Tornin ryhmästä kehittyi vaikutusvaltainen elin, jonka puheenjohtajana toimi kustannusosakeyhtiö Otavan oppikirjajohtaja Manu Renko. (Hallituksen kokous 28.9.1978. Tornin ryhmä syksyllä 1978; henkilöt, asema ja tausta, Kansio 1, VKTSa, KA.) Säätiön teettämien tutkimusten ja selvitysten yhteenvetoja jaettiin ryhmän jäsenille. (Hallituksen kokous 24.11.1978. Säätiön toiminnan kehittäminen, Kansio 1, VKTSa, KA.) Ryhmä oli suoran vaikuttamisen elin, jolla oli vakiokokoonpano, säännölliset kokousajat ja tavoiteohjelma, ja sen yleistavoitteena oli operatiivisen tason koulutuspoliittisen yhteistyön parantaminen. Ryhmä vaikuttaisi järjestäytyneen, koska tutkimusta oli riittävästi suoran vaikuttamisen tausta-aineistoksi.

(Muistio 22.4.1977. Aihe: Koulutussymposium Hyvinkäällä 5.4.–6.4.1977, Kansio 7, VKTsa, KA.)

Vuosi 1977 osoittautui seuraavaksi muutoskaudeksi tukisäätiön vaiheissa. Sen hallitus tuli johtopäätökseen, että linjausten mukainen sivistys- ja koulutustoiminnan kehittäminen oli edistynyt ja selkiytynyt ja yleisesti ottaen vaikutusmahdollisuudet parantuneet. Käytännössä tutkimustyö ja parlamentaarinen vaikuttaminen olivat löytäneet toisensa. Säätiön organisaatio muuttui siten, että selvitystoiminta jakautui lohkoittain koulutuspolitiikan tutkimukseen, yksityisen tutkimuksen taloudelliseen tukemiseen ja keskiasteen koulu-uudistuksen yhteiskunnallisten vaikutusten seuraamiseen. 1980-luvun alun tilannearvioissa Tornin ryhmän muodostamista pidettiin tärkeänä, sillä oli kytkeytynyt asioiden viralliseen valmisteluun ja päätöksentekoon. (Toiminnan lähtökohdista, tavoitteista ja järjestämisestä. Opetus- ja kasvatuspoliittinen seuranta. Henkilökohtainen. 1982, Kansio 6, VKTsa, KA.)

Koulutuksellinen tasa-arvo tukisäätiön käsityksissä

1970-luvun uudistusmielistä yhteiskuntapolitiikkaa tuki yleinen talouskasvu. Vuosikymmenen lopulla taloudellinen kriisi loi ilmapiiriä uudentalaiselle koulutuskeskustelulle. Samalla entistä enemmän kritiikissä nousi esiin keskustelu tasa-arvosta. Sirkka Ahosen mukaan tasa-arvon käsite on käytännössä ollut eräs poliittisen määrittelyn kysymys kaikissa kansallisissa koulutuksen käännekohdissa. (Ahonen 2003, 114.) Tukisäätiön hallituksen kokouksessa syksyllä 1978 tasa-arvokysymyksiä pohdittiin muun muassa seuraavasti:

Maamme virallisen koulutuspolitiikan tavoitteita leimaa väärin ymmärrästyä tasa-arvoideologiasta johdettu tasapäisyyden aate sekä avoin pyrkimys vapautua luonnollisesta kilpailusta, millä on suuri vaara johtaa sekä henkiiseen että aineelliseen kilpailukyvyttömyyteen. (Hallituksen kokous 28.9.1978. Liite 2. Asiaan 5. Koulutus- ja opetuspoliittinen toimintasuunnitelma v. 1979–1980, Kansio 1, VKTsa, KA.)

Säätiössä vaikuttaisi vallinneen yleisenä ajatuksena, että koulureformien "virhepäätelmänä" oli vinoutunut tasa-arvokäsitys. Vaikuttaisi siltä, että säätiön koulutuspoliittisten ja -filosofisten ajatusten perusta oli näkemys perinnölliseksi katsotussa kykyjen ja mahdollisuuksien erilaisuudessa. Tähän argumentaation tapaan liittyi myös tendenssi kiistää koulumenestyksen kytkeminen oppilaan sosiaaliseen taustaan ja vanhempien koulutukseen. Tukisäätiön linjauksia edellä mainituista seikoista voidaan tarkastella useiden esimerkkien valossa. Säätiössä esimerkiksi nousi kova vastustus, kun vuonna 1975 valmistui peruskoulun eriyttämistoimikunnan mietintö keskiasteen uudistuksesta. Mietintö oli yhteenvedo yläasteen eriyttämisestä ja opetussuunnitelmallisista muutoksista lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Renko piti toimikunnan koulutuspoliittisia periaatteita lähtökohtaisesti virheellisinä, koska sen mukaan oppilaan sosiaalinen tausta oli yhteydessä tasokurssivalintoihin. Kritisoidessaan toimikuntaa Renko korosti sen sivuuttaneen tutkimukset, jotka "osoittavat peruskoulusta lukioon siirtymisen olevan riippumaton sosiaalisesta taustasta". Toimikunta oli hänen mukaansa siis ratsastanut "sosiaalisen taustan myytiltä". (PM. Peruskoulun opetuksen eriyttämistoimikunnan mietintö. Manu Renko. 8.4.1976, Kansio 3, VKTsa, KA.)

Kritiikissään Renko huomioi sen, että kustannusosakeyhtiö Otava tulisi pian julkaisemaan englantilaisen psykologin, professori H. J. Eysenckin teoksen *The Inequality of Man*. Kirjan päätulos antoi Rengon mukaan syyn olla asettamatta kovin suuria koulutuspoliittisia tavoitteita. Tavoitteena oli pitää Eysenckin teosta esillä julkisessa keskustelussa, ja siitä valmisteltiin esitystä *Suomen Kuvalehteen*. Veikko Heinonen myös lisäsi teoksen Jyväskylä-

län yliopiston kasvatustieteiden opintovaatimuksiin. (Toimenpiteitä 1976. Manu Renko 15.10.1976, Kansio 3, VKTSa, KA.)

Eräs silmiinpistävä piirre tukisäätion menneisyyspoliittisessa kuvailussa on se, että vasemmiston käsitettiin tähdänneen yhteiskunnan perinpohjaiseen muuttamiseen kasvatusjärjestelmään kajoamalla. (Toiminnan lähtökohdista, tavoitteista ja järjestämisestä. Säätiön toiminnan uudet painopisteet. Henkilökohtainen. 1982, Kansio 6, VKTSa, KA.)

Kun radikaalin vasemmiston näkyvyys kiihtyi 1980-luvun alussa, sen toimintaa edellisellä vuosikymmenellä pidettiin säätiössä poikkeamana. Tähän poikkeama-tirkistysaukkoon kuului näkemys, että vasemmisto oli kajonnut virheellisellä koulufilosofialla johonkin perimmäiseen ja epäpoliittiseen. Vuonna 1983 Kokoomuksen kansanedustaja ja sivistysvaltiokunnan jäsen Sinikka Karhuvaara katsoi edellisen vuosikymmenen koulu-uudistusten perustuneen kasvatustieteellisesti virheelliseen väitteeseen, että "kaikki voivat oppia kaiken". Hänen mukaan näin ajatelleet olivat nähneet yksilöiden välisten oppimiseröjen johtuvan ratkaisevasti ympäristötekijöistä eikä perimästä. Karhuvaara ajatteli, että keskeiset muutokset nykyisyydessä tulisi aloittaa käynnissä olevan koulutuspolitiikan purkamisesta, opetusfilosofian uudelleenarvioimisesta ja keskitetyn hallinnon hajauttamisesta. (Sinikka Karhuvaara. Koululait. 11.2.1983. Eduskunta/ koululakien käsittely, Kansio 5, VKTSa, KA.) Samoin Kauniaisten suomenkielisen lukion juhlatapahtumassa syksyllä 1984 Karhuvaaran ja Jaakko Ahon laatiman puheen mukaan 1970-luvun koulufilosofia oli perustunut virheelliseen ajatukseen, että "kaikki voivat oppia kaiken". Tämän kannattajat olivat juhlapuheen mukaan ajatelleet, että "yksilöiden väliset oppimiserot johtuivat ratkaisevasti ympäristötekijöistä, eivät niinkään perityistä ominaisuuksista". (Juhlapuhe Kauniaisten suomenkielisen lukio 20-vuotisjuhliissa. JA/SK. Timo Korpivaaralle. 31.10.1984, Kansio 5, VKTSa, KA.)

Samoin opetusministeri Marjatta Väänänen kuvaili 1970-lukua epäonnistumisten sarjana. Hänen mukaansa ajatus, että "kaikki voivat oppia kaiken", kavensi yksilöllisten erojen tunnustamista. Lisäksi 1970-luvulla kouluihin oli tuotu sinne Väänänen mukaan kuulumatonta koululaispolitiikkaa. Väänänen perusteli ajatuksiaan myös taloudellisilla tekijöillä – sillä, että Suomi oli nyt toisenlaisessa tilanteessa. (Ministeri Marjatta Väänänen kirjoitus. Koulu 80-luvulla, Kansio 5, VKTSa, KA.)

Johtopäätöksiä tukisäätöön vaikutuspyrkimyksistä

Tutkimus- ja selvitystoiminnassa tukisäätio toimi koordinoijana ja kattojärjestönä – asiantuntijaverkostoja ja poliittisia yhteyksiä solmivana ja taloudellista tukea keräävänä järjestönä. Säätiö pyrki tutkimuksella vaikuttamaan vasemmistolaisiin koulu-uudistuksiin, -tutkimukseen ja yleisesti koulutusta suunnittelevaan julkiseen valtaan. Lisäksi se keräsi tietoa eri kouluhallinnon alojen politisoitumisesta ja puolueiden valtasuhteista. Näillä tiedoilla pyrittiin osoittamaan esimerkiksi poliittista suosintaa ja kohdistamaan säätiön fokusta. Tutkimukset ja selvitykset pohjasivat käsityksiin, että tutkimusrahaa ja virkoja jaetaan poliittisin kriteerein. Toisaalta voidaan kysyä, nousiko säätiössä huoli poliittisesta suosimisesta vai vasemmistolaisten tutkijoiden aseman paranemisesta aikaisempaan nähden.

Toisaalta voi olla myös niin, että tilanteiden dramatisointi paransi mahdollisuuksia saada rahoitusta. On selvää, että säätiön sisällä oli erilaisia näkemyksiä koulutuspolitiikasta. Säätiön hallitus ja valtuuskunta loivat kuitenkin tavoitteiden asettamisen kautta kehityksen koko organisaatiolle. On vaikea arvioida, millainen osa säätiön toiminnasta oli henkilöäson "punaisen hämärän" torjumista ja kuinka paljon yleisessä mielessä reformeihin vaikut-

tamisessa. Näyttäisi vahvasti siltä, että säätiön tarkoituksena oli ennen kaikkea yleisen koulutuspolitiikan kehukseen vaikuttaminen. Toisaalta henkilötason pyrkimykset ja yleinen koulutuspoliittinen kehys eivät sulje pois toisiaan.

Tutkimus oli siis tärkeää tukisäätiön tavoitteiden määrittelemisen ja kohdistamisen kannalta. Tutkimukset oli suoraan sidottu käytännön poliittiseen soveltamiseen. Tutkimus mahdollisti koulutus- ja opetuspoliittisen yhteistyöjärjestelmän eli Tornin ryhmän perustamisen. Sen kautta säätiön yhteyteen liittyi järjestäytyneempi joukko opetustoiminnan työntekijöitä, asiantuntijoita, poliitikkoja ja elinkeinoelämän vaikuttajia. Käytännössä ryhmä oli parlamentaaristen vaikuttajien ja asiantuntijoiden yhteistyöverkosto, joka mahdollisti tehokkaan vaikuttamiskanavan, koska se kytki tutkimukset ja selvitykset asioiden viralliseen valmisteluun ja päätöksentekoon. Tutkimuspolitiikan kohdalla säätiöllä oli myös jonkinlainen yhteistyösuhde korkeakoulu- ja tiedepolitiikan kysymysten parissa toimineen KTTS:n kanssa. Säätiössä katsottiin, että vasemmistolaiset tutkijat ovat saaneet käsiinsä virallisen koulututkimuksen resurssit. Käsityksiä koulututkimuksen sitomisesta ideologisen yhteiskuntapolitiikkaan säätiössä lisäsi Pirkkalan kunnassa toteutettu kokeilu "uudesta historianopetuksesta".

Mikä sitten oli varsinaisesti Vapaan koulutuksen tukisäätiön vaikutus? Ainakin siirryttäessä 1980-luvulle alkoi asteittainen välienselvittely edellisen vuosikymmenen ilmiöistä. Säätiön tutkiminen antaa perusteita tarkastella uudella tavalla suomalaisen koulutuspolitiikan lähimenneisyyttä. Säätiön toiminta antaa kuvaa siitä, ettei peruskoulu-uudistuksen ajatuksiin ja koulutuksellisen tasa-arvon periaatteisiin suhtauduttu Suomessa täydessä yhteisymmärryksessä. Sen sijaan vaikuttaisi vahvasti siltä, että kuilu yhtenäis- ja rinnakkaiskoulujärjestelmän kannattajien välillä säilyi. Voisi ajatella, että säätiön tavoitteet nojasivat sekä kahden sivistyksen ajatuksen periaatteille että toisaalta aikalaiskontekstista nousseeseen huoleen, että koulujärjestelmää oltiin muuttamassa liian nopeasti ja mahdollisesti poliittisen vastustajan ideologian palvelijaksi. Tarkempi kuva säätiön sisällä toimineiden henkilöiden näkemyksistä vaatii lisätutkimusta. Loppupäätelmänä voidaan todeta, että 1970-luvun kontekstissa tutkimuksella oli selkeä side poliittiseen sovellettavuuteen. Tämä tarkoitti niiden ongelmien ratkaisemista tutkimuksellisesti, jotka ongelmiksi määriteltiin. Ja määrittely oli mitä ilmeisimmin poliittinen kysymys, johon tukisäätiö aktiivisesti osallistui.

Lähteet

Kansallisarkisto (KA)

Vapaan koulutuksen tukisäätiön arkisto (VKTSa)

Kansiot 1, 3, 5–7)

Kirjallisuus

Ahonen, S. 2003. Yhteinen koulu – tasa-arvoa vai tasapäisyyttä. Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa Snellmanista tähän päivään. Tampere: Vastapaino.

Immonen, K. 1995. Suomen akatemia suomalaisessa tiedepolitiikassa 1970-luvulla. Helsinki: Otava.

Ville Okkonen toimii Lapin yliopiston kasvatustieteen laitoksen jatko-opiskelijana.